

Dumitru VĂDUVA

MOȘTENIREA LEGALĂ
~ Liberalitățile ~

Universul Juridic
București
-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REDAȚIE:

tel./fax: **021.314.93.13**

tel.: **0731.212.820**

e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL

telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**

DISTRIBUȚIE:

tel./fax: **021.314.93.16**

e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

CUVÂNT ÎNAINTE

Dreptul succesoral și liberalitățile constituie cheia de boltă a construcției juridice a dreptului civil. Cronologic, după studiul nașterii persoanei, al raporturilor ei contractuale și extra-contractuale, cunoștințele juridice se desăvârșesc prin aprofundarea consecințelor patrimoniale ale morții ei.

Lucrarea este destinată în principal studenților din ultimii ani ai studiilor juridice. Se consideră deci ca fiind cunoscute unele noțiuni esențiale ale dreptului, dobândite în primii ani de studiu universitar.

Totodată, fiind rezultatul străduinței de a prezenta într-un limbaj clar și precis principalele reguli actuale ale acestei materii, destul de complexe, orice persoană interesată poate găsi în ea soluțiile pe care le caută.

Noul Cod civil a păstrat principiile moștenirii și ale liberalităților din Codul civil 1864 însă a modificat multe reguli ale conținutului acestor materii. Ne-am străduit să le punem în lumină, asumându-ne riscul începutului acolo unde a trebuit să fie date soluții de interpretare a legii fără ca laboratorul dreptului, practica judiciară, să fi avut prilejul să se pronunțe, iar doctrina a făcut-o în mică măsură.

Autorul

CAPITOL PRELIMINAR

NOȚIUNEA DE SUCCESIUNE

1. Definiție. Terminologie

Noul Cod civil debutează în această materie definirea noțiunii de moștenire. Potrivit definiției legale, moștenirea este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă (art. 953 C. civ.).

Definiția poate fi mai cuprinzătoare, relevând izvoarele și totodată felul moștenirilor ca și ordinea acțiunii lor. Definim deci moștenirea ca fiind transmiterea patrimoniului lui de cuius moștenitorilor desemnați de lege, în lipsa organizării devoluțiunii succesoriale de acesta, printr-un testament¹.

Prin definiția legală termenului de moștenire i se atribuie un sens foarte larg. El include orice transmisiune pentru cauză de moarte, fără a interesa izvorul acesteia: legea sau testamentul.

Noul Cod civil schimbă sensurile cunoscute ale termenului moștenire sau moștenire legală astfel că trebuie să evidențiem aceste deosebiri, înlăturând riscul utilizării lor imprecise. Vechiul Cod civil nu definea moștenirea. Din modul de reglementare a materiei succesiunii se subînțelegea că termenul de moștenire este sinonim cu moștenire legală. Astfel, sub denumirea de „succesiune” era cuprins întregul corp de reguli privind materia moștenirii: condiții generale, devoluțiunea legală, transmisiunea moștenirii și partajul. Separat, era reglementată materia liberalității, incluzând și reducțiunea și raportul donațiilor. Vechiul Cod civil reglementa astfel cele două tipuri de moșteniri (legală și testamentară) fără a defini un gen proxim al acestora, ca în Noul Cod civil. Moștenirea legală, din vechiul Cod civil, având conținutul arătat, diferă de sensul dat astăzi acesteia, cum vom vedea. Doctrina și practica judiciară subînțelegea însă și genul proxim utilizat astăzi pentru termenul de moștenire.

Termenul moștenire, fără un atribut, este folosit însă și în noul Cod civil, cu sensul dat de vechiul Cod civil, de moștenire legală. Este astfel în denumirea cărții a

¹ A se vedea și definițiile date sub vechiul Cod civil: D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, vol. II, partea a II-a, București 1926, p. 16; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, A. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. III, București 1928, p. 1052; M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în Dreptul RSR*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966, pp. 19-20; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Actami, București, 1999, p. 5; E. Safta – Romano, *Dreptul la moștenire, Doctrină și jurisprudență*, vol. I, Ed. Graphix, Iași, 1995, p. 19; ca și definiția dată în dreptul francez: M. Grimaldi, *Droit civil. Successions*, 6e édition, Litec, Paris 2001, p. 19.

IV-a din noul Cod civil, intitulată: „Despre moștenire și liberalități”. Prin „moștenire” aici se subînțelege întreaga materie a moștenirii. Această denumire s-ar potrivi perfect vechii reglementări. În principiu însă, în toate textele este utilizat sensul din definiția legală actuală, uneori sub denumirea de „succesiune”. De exemplu, în cartea a III-a „Transmiterea bunului pe cale de succesiune nu poate fi oprită (...)” art. 627 alin. 5 C. civ. sau „(...) să dobândească, altfel decât prin succesiune (...)” art. 806 alin. 1 C. civ.

Așa cum se observă, termenul de moștenire definit de noul Cod civil este sinonim cu cel de succesiune. Legiuitorul noului Cod civil preferă pe cel de moștenire, în special în cartea a IV-a, „Despre moștenire și liberalități”. Pe cel de al doilea îl utilizează, ca sinonim, de regulă, pentru a evita repetarea primului termen în aceeași frază.

În afara acestei semnificații, pe care o denumim *activă*, moștenirea are și un sens *pasiv*, desemnând obiectul transmisiunii succesoriale, adică: patrimoniu transmis sau moștenirea transmisă, *mortis causa*, ca urmare a decesului unei persoane. De exemplu, legiuitorul folosește această semnificație statuând că „moștenirea se cuvine (...) soțului supraviețuitor (...)” (art. 963 C. civ.); sau „Transmisiunea moștenirii” (denumirea dată capitolului I din Titlul IV)¹; „(...) în cazul în care în *patrimoniul succesoral* nu există bunuri (...)” (art. 954 alin. 3 C. civ.).

2. Reglementarea legală a succesiunii și modificările ei în timp

Codul civil din 2009 reglementează moștenirea în Cartea a IV-a „Despre moștenire și liberalități” privită însă în unitate cu liberalitățile, așa cum rezultă din denumire. Materia este structurată, într-o logică ce reflectă unitatea moștenirii și liberalităților, în patru titluri: Titlul I, „Dispoziții referitoare la moștenire în general” (art. 953-962), Titlul II „Moștenirea legală”. Titlul III, reglementează sateliții succesiunii: testamentul și donațiile. Titlul IV, comun celor două devoluțiuni, organizează „Transmisiunea și partajul moștenirii”. În afara acestora, alte texte, aflate sub diferite „cărți”, în special sub cel ce reglementează relațiile de familie (Cartea a II-a „Despre familie”), sunt incidente organizării moștenirii (art. 405-407, ce definesc rudenția și afinitatea; art. 408-413 privind filiația, modul de stabilire, posesia de stat, tipul legal al concepției; art. 448 privind egalitatea copiilor naturali cu cei din căsătorie; art. 470-471 privind efectele adopției asupra rudeniei etc.).

Regimul juridic actual al moștenirii, reglementat de noul Cod civil² este preluat din Codul civil 1864, regulile acestuia supraviețuind în timp, cu cizelările realizate prin unele inovații, relevând astfel că relațiile juridice și cele sociale, cu deosebire

¹ A se vedea și o lucrare după noul Cod civil: I. Genoiu, *Dreptul la moștenire în noul Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 15.

² Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009.

cele de familie, din dreptul modern, au rămas la fel, astfel că puținele modificări de conținut, aduse în 2009, sunt doar punctuale.

Prin preluarea regulilor vechiului Cod civil, dar și prin inovațiile aduse în 2009, dreptul nostru succesoral actual rămâne ancorat de gândirea juriștilor francezi, exprimată în Codul civil francez, având în vedere afinitatea pentru aceasta a conștiinței juridice de orientare romano-germanică a poporului român¹. În conținut, el rămâne un compromis util între regulile dreptului roman individualist și cele ale cutumelor germane dominate de principiul solidarității familiei².

Noul Cod civil a preluat și *regulile* forjate de doctrina și practica noastră juridică, ce au modificat vechiul Cod civil, reflectând valori europene cu un categoric caracter progresist, depășind la vremea respectivă modelul francez, repliat și el, mult mai târziu, prin reformele de la începutul mileniului III³.

Astfel, regula art. 963 alin. 2 C. civ. este preluată din Legea impozitului progresiv pe succesiuni, din 28 iulie 1921⁴, care, prin art. 4 a modificat dispozițiile art. 676 din vechiul Cod civil, restrângând dreptul la moștenire al rudelor colaterale până la gradul IV inclusiv. La fel, art. 448 C. civ. ce consacră egalitatea copilului din afara căsătoriei (copilul natural) cu cel din căsătorie, era deja câștigată în dreptul nostru prin vechiul Cod al familiei (art. 63), ce a modificat art. 652 din Cod civil 1864. Regimul actual al dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor este rezultatul unei îndelungi forjări, desăvârșită prin Legea nr. 319/1944, preluată în art. 970-974 din noul Cod civil; în forma inițială a vechiului nostru Cod civil, se recunoștea acestuia dreptul la moștenire după al XII-lea grad.

Textul art. 35-36 și (în mică parte) art. 957 alin. 2 din noul Cod civil a preluat art. 7 și art. 21 din Decretul nr. 31/1954⁵ ce stabileau regulile relative la capacitatea succesorală a copilului conceput, respectiv dreptul la moștenire în cazul comorienților⁶, ambele modificând vechiul Cod civil. Regulile art. 963 alin. 3 C. civ. și art.

¹ A se vedea, M. Eliescu, op. cit., p. 40.

² A se vedea, M. Eliescu, Curs de succesiuni, Ed. Humanitas, București 1997, pp. 15-16.

³ Caracterul anacronic al dreptului soțului supraviețuitor din dreptul francez a fost corectat. În prezent, prin ultimele reforme ale dreptului succesoral, în speță, cea din 2001 a fost recunoscută vocația succesorală a soțului supraviețuitor și calitatea sa de moștenitor rezervatar, rezerva sa fiind de un sfert din moștenire, în lipsa descendenților și ascendenților. De asemenea, acestuia i-a fost recunoscut încă din 1958 dreptul la sezină. În schimb, până în anul 2002, dreptul soțului supraviețuitor era de un sfert, în uzufruct, în concurs cu descendenții și de jumătate, în uzufruct, în concurs cu colaterali și ascendenții privilegiați. după această dată soțul supraviețuitor a dobândit un drept de la a moșteni o parte în proprietate, chiar în prezența descendenților. (J. Maury, Successions et libéralités, Litec, 2007, 6e édition, pp. 55-57).

⁴ Publicată în M. Of. nr. 91 din 28 iulie 1921.

⁵ Publicată în B. Of. nr. 8 din 30 ianuarie 1954.

⁶ Noul Cod civil nu a mai preluat teoria comorienților reglementată în art. 21 din Decretul nr. 31/1954, regula art. 957 alin. 2 fiind o formă simplificată a vechii teorii. A se vedea și E. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. C. H. Beck, București, 2008, pp. 12-14.

1103 preiau, cu unele adaptări, Decretul nr. 73/1954¹, privind modificarea art. 680 și art. 700 din (vechiul) Codul civil, prin care a fost stabilit dreptul statului de a culege succesiunile fără moștenitori și a fost redus termenul de acceptare a succesiunii de la 30 de ani la 6 luni. La fel, au fost preluate regulile Legii nr. 603/1943² privind simplificarea procedurii împărțelii judiciare ce a modificat normele Codului civil relativ la împărțea făcută în fața instanței.

În fine, regulile art. 1115-1118, art. 1132 C. civ. cu privire la măsurile luate de notarul public cu ocazia deschiderii succesiunii, respectiv conținutul certificatului de moștenitor eliberat de notarul public, sunt preluate din Legea nr. 36/1995³ (art. 70-74 art. 83 alin. 1)⁴. Aceste reguli preluaseră, la rândul lor, pe cele reglementate prin Decretul nr. 40/1953 privind procedura succesorală notarială, abrogat.

3. Terminologie

În această materie există o serie de termeni specifici a căror semnificație trebuie anunțată la început.

3.1. Felurile succesiunii. Cum rezultă și din definiție, succesiunea îmbracă două forme: legală (*ab intestat*) sau testamentară (art. 955 C. civ.).

Existența a două tipuri de moșteniri este anunțată încă din cartea a III-a, în textul art. 557 C. civ., ce enumeră modurile de dobândire a proprietății, între acestea fiind incluse: moștenirea legală și testamentul: „*dreptul de proprietate se dobândește prin convenție, testament, moștenire legală (...)*”.

În titlul II din Cartea a IV-a, „Despre moștenire și liberalități”, este organizată devoluțiune legală a moștenirii (*ab intestat*), ce se aplică dacă *de cuius* nu și-a organizat devoluțiunea moștenirii, printr-un legat, cuprins într-un testament. În Titlul III, din aceeași carte, intitulat „Liberalitățile”, sunt consacrate regulile relative la devoluțiunea moștenirii prin acte juridice.

3.1.1. Moștenirea legală sau *ab intestat* (art. 963-962; art. 1100-1163 C. civ.). Moștenirea legală sau moștenirea *ab intestat* (fără testament)⁵, semnifică transmisiunea patrimoniului succesoral în temeiul legii. Ea nu mai are sensul arătat mai sus, specific vechiului Cod civil, de întreg ansamblu de reguli ce organizează materia moștenirii, suprapunându-se astfel cu termenul de moștenire, mai riguros cu cel de succesiune. Moștenirea legală din noul Cod civil (Titlul II – „moștenirea legală” din cartea a IV-a), are sensul de reguli ce organizează devoluțiunea legală a

¹ Publicată în B. Of. nr. 14 din 19 martie 1954.

² Publicată în M. Of. nr. 212 din 10 septembrie 1943.

³ Publicată în M. Of. nr. 92 din 16 mai 1995.

⁴ Prin art. 101 din Legea nr. 71/2011 a fost abrogat art. 71-74 din Legea nr. 36/1995.

⁵ A se vedea, M. Eliescu, Moștenirea și Devoluțiunea ei în Dreptul RSR, ... p. 20.

moștenirii: cine este chemat la moștenire, ordinea chemării, întinderea drepturilor fiecărei categorii de moștenitori legali.

3.1.2. Moștenirea testamentară (art. 955 teza a II-a) (art. 984-1010; art. 1034-1099; art. 1086-1099 C. civ.). Termenul moștenire testamentară este utilizat în cazul în care transmisiunea *mortis causa* are loc în temeiul testamentului întocmit de *de cuius*. Ca și în cazul actualului sens al moștenirii legale, sub denumirea de moștenire testamentară, noul Cod civil consacră regulile prin care testatorul își organizează *devoluțiunea* universală, cu titlu universal sau cu titlu particular, a bunurilor, desemnând persoanele ce îl succed și întinderea drepturilor acestora. În plus, liberalităților le sunt incidente reguli specifice, legate de rezerva succesorală, de reducere și de raportul donațiilor¹. Acestea din urmă fac parte din corpul comun al regulilor transmisiunii moștenirii și partajului (Titlul IV).

Precizăm aici că și donația este un mod de organizare a moștenirii, explicând astfel includerea ei în liberalitățile din Titlul IV – „moștenirea și liberalitățile”, alături de testament. Relativ la moștenitorii apropiați lui *de cuius*, în limita unei anumite valori, donația este privită de legiuitor ca fiind un „testament anticipat” ce își produce efectele în timpul vieții, nu de la decesul lui *de cuius*, în rest fiind subordonată regulilor comune ale liberalității privind reducere, rezerva, limitarea puterii de a dispune etc., în afară de cele, de asemenea comune, privind formarea ei.

3.1.3. Unitatea materiei. Moștenirea legală și liberalitățile sunt două materii aflate într-o strânsă legătură alcătuind, prin efectele lor, o unitate, așa cum va fi relevat și cu altă ocazie². Această unitate este și mai bine pusă în evidență de noul Cod civil prin inovațiile în reglementarea materiei moștenirii și a raportului ei cu liberalitățile.

Mai întâi, a fost schimbată sistematizarea regulilor moștenirii, relevând o altă logică a acestei materii: unitatea dintre moștenirea legală și liberalități. După ce, în prealabil, sunt consacrate regulile generale ale moștenirii (Titlul I), succesiv sunt reglementate cele două devoluțiuni: legală (Titlul II) și cea testamentară (Titlul III). Regulile transmisiunii moștenirii și partajului (Titlul IV), comune ambelor devoluțiuni, completează și încheie regimul succesoral. Această opțiune de organizare a textelor ce reglementează moștenirea, prin includerea liberalităților în ansamblul regimului moștenirii, reflectă mai bine și mai logic unitatea acesteia.

Volens nolens, această inovație a determinat atribuirea termenului de moștenire legală a unei semnificații noi, în dreptul nostru, cea de devoluțiune legală. În noul Cod civil regulile ce reglementează devoluțiunea legală sunt denumite „Moștenire legală” (Titlul II). Această schimbare de sens, deși supărătoare, pentru că regulile

¹ A se vedea, I.Adam, A.Rusu, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. ALL BECK, București, 2003, p. 6-8

² Cap. II, *supra* 68.

arătate sunt cunoscute sub denumirea de devoluțiune legală, a fost impusă de logica reglementării actuale a acestei materii, expusă mai sus, și pe care o aprobăm. Întreg ansamblu de reguli ce organizează transmiterea moștenirii, indiferent de izvorul ei, dă semnificație noțiunii de moștenire. În acest ansamblu, devoluțiunea legală și cea organizată prin liberalități constituie doar o parte. În rest, normele privind „condițiile generale ale moștenirii” (titlul I) și cele privind „transmisiunea moștenirii și partajul” (titlul IV), care sub vechiul Cod civil alcătuiau împreună moștenirea legală, au astăzi altă semnificație. Ele completează și subordonează, în egală măsură, devoluțiunea legală și devoluțiunea prin liberalități, fiind un trunchi comun al acestora.

Privite în acest fel, regulile devoluțiunii legale și liberalitățile alcătuiesc o unitate, cu un rol bine definit: organizarea chemării la moștenire¹. Desigur, liberalitățile sunt acte juridice unilaterale respectiv bilaterale, fiind decise deci volițional, spre deosebire de devoluțiunea legală, organizată de lege, aceasta fiind rațiunea reglementării lor separat, dar și succesiv. Cele două tipuri de devoluțiune (legală – titlul II, și prin liberalități – titlul III), sunt distincte între ele, chiar opuse prin natură, însă niciuna nu poate fi autonomă față de trunchiul comun de reguli: condițiile generale ale moștenirii (titlul I) și transmisiunea moștenirii și partajul (titlul IV).

Caracterul unitar al moștenirii este relevat și în coexistența celor două tipuri de devoluțiuni (moșteniri în sensul noului Cod civil). Chiar și în ipoteza în care *de cuius* a lăsat testament ori donație, regulile devoluțiunii legale se aplică unei fracțiuni din patrimoniu, denumită rezervă succesorală, dacă există succesibili rezervatari (descendenți sau ascendenți privilegiați ori soț supraviețuitor)². Beneficiarii liberalităților supuse acestor restrângeri (chemați prin voința lui *de cuius*), se vor afla în indiviziune cu moștenitorii rezervatari (chemați de lege la moștenire), dacă au îndeplinit condițiile de a moșteni, și vor fi supuși regulilor comune de transmisiune a moștenirii și de partaj.

3.2. Subiectele devoluțiunii succesoriale

3.2.1. De cuius – moștenitori; testator-legatar, succesori. *Fiind un mod de transmitere a proprietății, regulile succesiunii stabilesc o legătură specifică între două sau mai multe persoane: cea decedată, denumită, după caz, de cuius sau testator; și cei care culeg bunurile lăsate de primul, denumiți moștenitori, dacă transmisiunea are loc ab intestat și legatari, dacă ea are loc în temeiul unui legat, ori succesori, atunci când modul de transmitere, legală sau testamentară, este indiferent³.*

¹ A se vedea și *infra* 59.

² A se vedea și V. Stoica, *Dreptul la moștenire*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 15.

³ Cu privire la terminologia utilizată de noul Cod civil, a se vedea I. Genoiu, *op. cit.*, p. 14.

Termenul *de cuius*, este preluat din expresia latină: *is de cuius successione agitur* (succesiunea celui despre care este vorba)¹.

Cu privire la vocabula succesori și cea de moștenitori, în noul Cod civil acestea desemnează aceeași persoană: cea chemată la moștenire, fiind preferat însă termenul de moștenitor. Cel de succesori este utilizat, uneori, pentru a evita repetarea cuvântului succesori. Mai este utilizat însă și cu o semnificație distinctă, existentă și în vechiul Cod civil: cea de moștenitor care a acceptat moștenirea, aflat în situația de indiviziune cu ceilalți succesori. Această semnificație este utilizată în mai multe ocazii ori se deduce în diferite ipoteze. Astfel, potrivit art. 901 alin. 4 C. civ., „dispozițiile (...) nu pot fi opuse (...) nici de succesorii universali sau cu titlu universal (...)”. Aceeași semnificație rezultă dintr-un text ce definește un termen legat de cel de succesori. Prin art. 1100 C. civ., este definit *succesibilul* ca fiind *persoana care îndeplinește condiția pentru a putea moșteni, dar nu și-a exercitat încă dreptul de opțiune. A fortiori*, acesta va deveni succesori atunci când va accepta moștenirea. Succesori are deci o semnificație largă, desemnând orice persoană care a acceptat moștenirea, fără a interesa izvorul ei, legea sau testamentul. În schimb, restrictiv, termenul de moștenitor este utilizat pentru a desemna persoana care este chemată de lege la moștenire, iar în cazul devoluțiunii testamentare se utilizează termenul legatari². Fiecare dintre ei, după ce au acceptat moștenirea, pot fi desemnați cu termenul de succesori atunci când, în această fază a aplicării regulilor moștenirii (transmiterea moștenirii și partajul), nu mai interesează din ce provine dreptul lor.

Legiuitorul împarte succesorii în trei categorii, după criteriul întinderii dreptului lor la moștenire. Succesorii universali (succesorii legali, sau legatarii universali) sunt succesorii care dobândesc întreaga universalitate de bunuri, fie exclusiv, fie în indiviziune (art. 1155 C. civ.). Această definiție se deduce și din interpretarea textului art. 1055-1056 C. civ., în sensul căroră, legatarul universal dobândește întreaga universalitate de bunuri. Legatarii cu titlu universal sunt persoanele care dobândesc o fracție din patrimoniul succesoral. Legatarii cu titlu particular nu dobândesc universalitatea bunurilor, ci doar bunuri individuale (art. 1059 C. civ.).

Primele două categorii de succesori (universali și cu titlu universal) au vocație la toate bunurile și drepturile succesoriale și pot fi ținuți de pasivul succesoral, proporțional cu fracțiunea sa din succesiune dar, conform reguli novatoare actuale, *intra vires successiones*³ (art. 1114 alin. 2 C. civ.). Termenul succesori universali sau cu titlu universal include atât moștenitorii, cât și legatarii universali și cu titlu

¹ A se vedea L. Stănciulescu, *Drept civil. Partea specială, contracte și succesiuni*, Ed. All Beck, ed. a 4-a, București, 2008, p. 359; I. Dogaru, V. Stănescu, M.M. Soreată, *Bazele dreptului civil*, vol. V, *Succesiuni*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 3; D. Iancu, C. Gălățeanu, *Drept privat roman*, Ed. Universității din Pitești, Pitești, 2009, p. 185.

² A se vedea, F. Terre et Y. Lequette, *Droit civil, les successions, les libéralités*, Dalloz, 2e édition, Paris, 1988, p. 16.

³ A se vedea, C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *op. cit.*, p. 223; T.R. Popescu, *Curs de drept internațional privat*, vol. I., Universitatea din București, 1954, p. 226.